

25 jaar ex-gedetineerden helpen uit de gevangenis te blijven

Voor velen nooit meer een

De gedachte achter gevangenisstraf is de verwachting dat de straf de crimineel tot inkeer brengt. De praktijk blijkt weerbarstiger, gezien de term draai-deurcrimineel. Toch is dat geen reden de (ex-)gedetineerde dan maar cynisch af te schrijven. Met het door de kerken geïnitieerde Exodusproject blijken ex-bajesklanten wel degelijk uit de vicieuze cirkel te kunnen raken. En, dat zal de politiek aan spreken, het bespaart de maatschappij jaarlijks miljoenen.

Een teken van hoop: dankzij Exodus verstormt

André Hazes' smartlap 'Eenzame kerst'.

Bijna zestig procent van de Exodusbewoners valt niet meer terug in criminaliteit. (foto Frans Andringa)

Wat is jouw droom?", vroeg iemand aan een bewoner van een van de Exodushuizen, waar ex-gedetineerden begeleid worden naar een nieuwe levensweg. Hij had zijn kamer laten zien en zei: "Ik voel me hier thuis". Hij vertelde dat hij drie maanden in Exo-

hun familieleden.

Terugkijkend op de activiteiten in het jubileumjaar is een aantal punten vermeldenswaard.

Kerk als aanjager

Exodus is ontstaan in de kring van de kerken. Met de ontwikkeling van gerichte begeleidingspro-

duus wordt waande en dat het goed met hem ging. Hij had de hele week buiten hard gewerkt. "Ik wil niet meer terug in die verveling en die werkloosheid van vroeger. En nooit meer de gevangenis in."

Wat is jouw droom? "Straks een klein huisje en een klein autootje en misschien wel een eigen gezin. Ik droom niet van grote dingen. Dat ik een beetje gelukkig word."

Om die kleine droom van deze bewoner gaat het in Exodus. Mensen uit de vicieuze cirkel halen van hoe het allemaal gelopen is in hun leven. Ze van de machteloosheid bevrijden. Ze uit de criminaliteit halen en ze leren leven.

2006 was het jubileumjaar van de Stichting Exodus. Vijfentwintig jaar geleden ontstond op initiatief van het justitiepastoraat in een kleine kelder in Den Haag het eerste Exodus-opvangproject voor ex-gedetineerden. Het was een Open Huis, gerund door vrijwilligers en drie dagdelen per week geopend.

Justitiepredikanten en pastores werkzaam in de gevangenis Scheveningen constateerden dat velen 'gevangenis-in-gevangenis-uit' gingen. Het pastoraat bood ondersteuning in de bajes, maar velen hadden ook behoefte aan opvang na de detentie. Dat was 25 jaar geleden zo en dat is nog steeds zo.

Inmiddels is Exodus uitgegroeid tot een grote landelijke organisatie met tien huizen en 450 bewoners per jaar. Daarnaast zijn er zo'n 1500 vrijwilligers werkzaam in de bajes ter ondersteuning van het justitiepastoraat en in de nazorg als maatjes voor mensen die vrijkomen of voor

programma's voor ex-gedetineerden werd voorzien in een groot maatschappelijk tekort. Door steun van de kerken kon een nieuw en succesvol begeleidingsconcept worden ontwikkeld. Waar geen beweging was en alles bij het oude bleef, durfden de kerken iets nieuws een kans te geven.

Er zijn er velen die het lukt om nooit meer de gevangenis in te gaan

De basis van het Exoduswerk in de kerken leverde nog veel meer op. Deze verbondenheid met de kerken droeg bij aan het ontstaan van een breed maatschappelijk draagvlak voor de reïntegratie van gedetineerden en ex-gedetineerden.

Samenhangend plan

De kern van het Exodusconcept is het samenhangende begeleidingsprogramma. Deze samenhang is nodig vanwege de complexe problematiek van veel gedetineerden. Er is sprake van grote persoonlijke problematiek, zoals het ontbreken van veel sociale en maatschappelijke vaardigheden, verslavingsproblematiek, schulden, het niet kunnen voeren van een eigen huishouding, het ontbreken van heilzame contacten, relatieproblematiek, zingevings-

problematiek. Die problemen worden nog versterkt doordat de samenleving zich afwijzend en vijandig opstelt tegenover terugkerende (ex-)gedetineerden. In verband met deze complexe problematiek is het begeleidingsaanbod gericht op alle levensgebieden: wonen, werken, relaties en

zinggeving. Het programma heeft een strakke structuur en is gericht op het boeken van concrete maatschappelijke resultaten: eigen huisvesting, werk, nieuwe relaties, schuldsanering en een persoonlijk zingevend perspectief.

Juist door de kerkelijke achtergrond van Exodus is in dit begeleidingsprogramma van begin af aan een centrale rol weggelegd voor zingevingsvraagstukken. Niet vanuit oogpunt van 'evangelisatie', maar vanuit de overtuiging dat ieder mens, ongeacht de eigen religieuze achtergrond, een diepe motivatie kan ontlenen aan de beantwoording van de eigen vragen rond zin en doel van zijn leven. Hoewel dit aspect lange tijd veronachtzaamd werd in de welzijns wereld, vindt deze nu weer opgang. Bovendien wijst dit jaar uitgebracht wetenschappelijk

onderzoek naar de resultaten van Exodus er op dat aandacht voor zinggeving ook in harde cijfers loont.

Goede resultaten

Op het Exodus jubileumcongres maakte professor Moerings de uitkomsten van een onderzoek naar de resultaten van Exodus bekend. 57% van de Exodusbewoners valt niet meer terug in criminaliteit. Dat percentage is nog hoger bij degenen die het programma afmaken. Van hen laat 85% de criminaliteit achter zich. Kenmerkend voor het Exodusprogramma is de samenhangende aanpak. Veel gedetineerden hebben een complexe problematiek op persoonlijk en maatschappelijk gebied. Exodus heeft een samenhangend begeleidingsaanbod ontwikkeld op alle levensgebieden. Het onderzoek van Moerings toont aan dat dit programma werkt en dat mensen uit de spiraal van de criminaliteit

bevrijd kunnen worden. In het onderzoek worden zeker ook kritische kanttekeningen geplaatst van zaken die nog beter kunnen. Huisvesting en het vinden van werk blijven een knelpunt. Maar bemoedigend is dat naadloos uit de cijfers blijkt dat, naarmate iemand het programma van Exodus meer heeft afgemaakt, hij minder snel zal terugvallen in criminaliteit, zelfs als hij het programma niet volledig heeft afgemaakt.

Maatschappelijke opbrengst

Hoewel het bij Exodus in de eerste plaats gaat om het tot hun recht komen van individuele mensen, is het ook relevant om na te gaan wat deze begeleiding de samenleving in harde cijfers oplevert. Voor het Exodus-huis in Amsterdam maakte onderzoeksbureau Novius zo'n berekening. Vertalen we de cijfers van recidive-vermindering naar de kosten van criminaliteit binnen de

Stichting Exodus

Stichting Exodus Nederland is het samenwerkingsverband van 10 lokale Exodus-huizen en de het landelijk vrijwilligersnetwerk van de sector Vrijwilligers en Kerkzaken. Er zijn inmiddels ruim 150 plaatsen beschikbaar voor het volgen van een structureel en integraal begeleidingsprogramma voor (ex-)gedetineerden. Bij Exodus zijn landelijk zo'n 180 betaalde medewerkers en ruim 1400 vrijwilligers actief.

Exodus huizen staan in Alkmaar, Amsterdam, Den Bosch, Den Haag, Groningen, Leiden, Rotterdam, Stoel-Drenthe, Utrecht en Venlo. Exodus Stoel-Drenthe biedt opvang aan sociaal en psychisch zwakkere (ex-)gedetineerden. Exodus Venlo is speciaal bedoeld voor ex-gedetineerde vrouwen met eventueel hun kinderen.

Voor meer informatie over Exodus of een gratis abonnement op de nieuwsbrief ExodusInfo: Stichting Exodus Nederland: Morssingel 5 2312 AZ Leiden, tel. (071) 516 19 50, e-mail: nederland@stichtingexodus.nl. Voor verdere informatie www.stichtingexodus.nl.

eenzame kerst

gemeente Amsterdam, dan betekent dit dat als gevolg van dat ene Exodus-huis in drie jaar tijd netto een bedrag tussen de 3,5 en 7,9 miljoen euro is bespaard. Daarbij gaat het dan om een optelling van alle maatschappelijke kosten die criminaliteit met zich meebrengt: van kapotte bushokjes tot de kosten van advocaat en politieel. Let wel: de kosten van het Exodus-huis in Amsterdam zelf zijn hier al afgetrokken. Dit onderzoek vormt een sterk argument dat de begeleiding van ex-gedetineerden een zeer rendabele maatschappelijke investering is!

Diepgang

Exodus werkt vanuit de christelijke inspiratie. Dat betekent niet dat een eenduidige geloofsoptiek in het begeleidingsprogramma dominant is. Integendeel: de identiteit schept ruimte voor de betekenis van een diversiteit aan geloofs- en levensbeschouwingen bij de bewoners. De identiteit waarborgt dat deze zingevingskant niet onder de oppervlakte verdwijnt. Onder gedetineerden leven veel existentiële (geloofs-)vragen. De christelijke identiteit blijft de organisatie en de medewerkers bepalen bij waar het om gaat bij de opvang van

de huisbijbel en 1500 exemplaren van de standaardeditie aangeboden om uit te reiken aan bewoners die de Exodushuizen verlaten.

Tijdens de viering introduceerden de Hoofdaalmoezenier en de Hoofdpredikant bij het Ministerie van Justitie een bijzondere zegen, bestemd voor hen die vanuit de gevangenis of een Exodushuis een nieuwe toekomst tegemoet gaan.

*Moge de Heer u zegenen
En u zenden
Op weg naar de vrijheid
Van de kinderen Gods.
Moge Hij u kracht geven
Om de Boze te weerstaan
En stappen te zetten
Naar de navolging van Christus
In gedachte, in woord en in daad,
En in liefdevolle verbondenheid
te leven
Met broeders en zusters
Waar ook ter wereld.
Alle dagen van uw leven
Nu en tot in eeuwigheid
In de naam
Van de Vader, de Zoon en de
Heilige Geest
Amen.*

Maar er werd in het kader van het jubileum nog meer gedaan.

Exodus heeft in 25 jaar gesteund door de kerken, in financiële zin, maar ook door de inzet en betrokkenheid van veel leden uit de kerken, een omvangrijk begeleidingstraject gerealiseerd met professionals en vrijwilligers en met een groot draagvlak in kerk en samenleving. Dat geeft aan dat de kerken vanuit hun inspiratie en betrokkenheid van grote maatschappelijke betekenis kunnen zijn om met mensen in de gebrokenheid van hun bestaan een nieuwe levensweg te gaan. Inmiddels is de organisatie gegroeid naar een omvang die het niet meer mogelijk maakt dat kerken die volledig financieren.

Helaas hebben splende discussies met de overheid echter ook nog steeds geen structurele basis opgeleverd waarmee die financiering wél zeker wordt. Maar ook als dat wel het geval zou zijn, blijft inzet en betrokkenheid van kerken en kerkleden van essentieel belang: via (vrijwilligers-)werk én financieel. Exodus is immers geworden tot wat zij nu is, juist door haar bijbelse bronnen en door haar verankering in vrijwel alle Nederlandse kerkgenootschappen.

Vaak is onder gedetineerden te horen dat je, als je vastge-

ex-gedetineerden. Belangrijke punten daarbij zijn: mensen blijven er principieel bijhoren, hoe hun levensgeschiedenis ook is; geen mens is ooit afgeschreven; de integriteit van de menselijke persoon als schepsel Gods; er gaat een mensbeschouwing aan ons begeleidingsprogramma en onze begeleidingsstructuur vooraf. De verbinding van bezieling en professionaliteit is essentieel voor de begeleiding. Het gaat om professionaliteit met het hart.

In de jubileumviering van Exodus kwam deze begeleiding met diepgang tot uitdrukking. Deze jubileumviering was georganiseerd samen met Exodus Utrecht en de Sector Vrijwilligers & Kerken van de Stichting Exodus Nederland, die beide tien jaar bestaan. Het thema was: 'in verlangen jouw weg vinden'. Onder aanvoering van een eigentijdse Mozes en Aäron werd letterlijk en figuurlijk de tocht ondernomen uit gevangenschap, door de woestijn, naar het beloofde land. Met tal van ontmoetingen, muzikale bijdragen en kunstzinnige uitingen werd zo vorm gegeven aan de diepe motieven van mensen, op zoek naar hun door God (in)gegeven bestemmingen. Vanuit de bittere ellende van een bestaan in onvrijheid, via een lange en zware weg een betere toekomst tegemoet. Er was een indrukwekkende rap van een Exodusbewoner.

Bij de jubileumviering werden door het Nederlands Bijbelgenootschap, met daarin de participatie van de PKN en Jongbloed Drukkerij, 100 exemplaren van

Door dat ene Exodus-huis is in drie jaar tijd netto een bedrag tussen de 3,5 en 7,9 miljoen euro bespaard

In samenwerking met Dienst Justitiële Inrichtingen, Kerk in Actie, de Nederlandse Religieuze Ordes, en de NCRV werd door Exodus een gedichtenwedstrijd onder gedetineerden uitgeschreven. De gedichtenwedstrijd werd afgesloten in een bijeenkomst met gedetineerden in PI Breda.

Exodus en de kerken

Deze bijeenkomst werd later uitgezonden in het radioprogramma Volgsport van de NCRV. De prijswinnaars waren aanwezig. Juryvoorzitter Simon Vinkenoog las voor uit zijn eigen werk en uit de ingezonden gedichten. R&B en gospelzangeres Corey gaf met haar band een concert en bracht het op muziek gezette winnende gedicht ten gehore. Opnieuw een bijzonder element in de jubileumviering: hoe zou 25 jaar Exodus gevierd kunnen worden zonder de mensen waar het eigenlijk om gaat: de gevangenen. En opnieuw een bijeenkomst die wat betreft vorm en inhoud hoop en verwachting uitstraalde naar die gedetineerden: een ander, niet crimineel leven, kán!

zeten hebt, voor eens en voor altijd afgeschreven bent. Vaak is ook te horen dat de samenleving niet bereid zou zijn om te investeren in gedetineerden en ex-gedetineerden. De ervaring van het Exoduswerk over 25 jaar laat zien dat dit ook anders kan zijn. Mensen blijken met gerichte begeleiding de vicieuze cirkel van de criminaliteit te kunnen doorbreken. Er zijn er velen die het lukt om nooit meer de gevangenis in te gaan.

In de samenleving blijken er velen op aanspreekbaar te zijn om gedetineerden niet af te schrijven, maar ze een nieuwe kans te geven. Dat zijn tekenen van hoop die ons kunnen inspireren om met mensen een betere toekomst tegemoet te gaan.

Jan Eerbeek en Rien Timmer

Jan Eerbeek en Rien Timmer zijn respectievelijk voorzitter en directeur van de Stichting Exodus Nederland.